

Revolucionarni teror u Srbiji 1944-1945. Tehnologija likvidacija tajne policije

Dostupni i objavljeni dokumenti iz arhiva u Srbiji ali i u Sloveniji i Hrvatskoj ukazuju da procesi „divljeg čišćenja“, kao i represije nad političkim i klasnim protivnicima nisu bili slučajni niti stihijskog karaktera. Po svim dokumentima radilo se o planskoj akciji koju je vodila OZNA tajna politička policija, koja je samo u nekim segmentima izlazila iz svojih okvira. Sve se odvijalo u režiji OZNE i Komunističke partije, koja je o svemu izveštavana: njena politika provlačila se kao crvena nit koordinišući rad tužilaštva, sudstva i tajne policije. Pored ratne osvete, dominantni motivi za obračun bili su ideološkog i klasnog karaktera.

Ključni zaključci na osnovu obilja pregledane dokumentacije su:

Prvo, represija je bila planska, radilo se po unapred pripremljenim direktivama i odlukama, uz postojanje detaljnih spiskova političkih i klasnih neprijatelja koje treba likvidirati u smutnim, još uvek ratnim okolnostima.

Drugo, intezitet represije u prvim mesecima po oslobođenju bio je drastičan, a broj streljanih političkih, ideoloških i klasnih neprijatelja meri se desetinama hiljada. To je, u ovom vremenu, i apsolutno i relativno (po glavi stanovnika) najviše u Evropi.

Treće, iz postojećih dokumenata može se u potpunosti rekonstruisati mehanizam i scenario likvidacija. Hapšenja se odvijaju prema unapred pripremljenim spiskovima ili na osnovu dojava doušnika, potom se vrše masovne egzekucije u režiji OZNE, da bi se zatim u nekim slučajevima, mahom za uglednije građane, zatražilo pokriće od sudova putem isfabrikovanih presuda.

Četvrto, u arhivama postoje detaljni izveštaji sa terena. Nasuprot dosad uvreženom mišljenju, o likvidiranim i streljanim licima tokom 1944–1945. vođena je precizna dokumentacija u vidu knjiga i spiskova streljanih od strane službe bezbednosti. Knjige i spiskovi streljanih delom su još uvek nedostupni (neki su možda i uništeni), dok veći deo tek u novije vreme postaje dostupan javnosti.

Peto, mnogi dokumenti svedoče da je stepen represije zavisio od mesta i vremena. Tretman okrivljenih nije svuda bio jednak (na primer, u Srbiji i u Hrvatskoj), kao što nije bio jednak ni u svim fazama represije 1944–1946. (u prvim mesecima po oslobođenju gubila se glava za ono što je kasnije bilo kažnjavano zatvorskom kaznom ili ostalo nekažnjeno).